

ДОШКІЛЬНА ТА ПОЧАТКОВА ОСВІТА

УДК 373.2.016:503

DOI 10.31494/2412-9208-2023-1-2-210-218

THEORETICAL ASPECTS OF ENVIRONMENTAL KNOWLEDGE FORMATION IN SENIOR PRESCHOOLERS

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Alina DMYTRENKO

PhD in Pedagogy, Senior Lecturer

alinadmurenko1990@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-7743-6289>

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University,

✉ 24, Kyivska St., Hlukhiv, Sumy
oblast, 41400, Ukraine

Аліна ДМИТРЕНКО,

доктор філософії, старший
викладач

Глухівський національний
педагогічний університет імені
Олександра Довженка,

✉ вул. Київська, 24, м. Глухів,
Сумська обл., 41400, Україна

Original manuscript received: July 31, 2023

Revised manuscript accepted: August 21, 2023

ABSTRACT

The article is devoted to the problem of the formation of environmental knowledge in children of older preschool age. In modern conditions, the problem of the formation of environmental knowledge in preschool children is important and relevant, since the foundations of environmental education are laid even in the younger preschool age, all this affects the formation of the child's personality. The author of the article emphasizes the relevance of the problem, which is outlined in such state documents as the Law of Ukraine «On Environmental Protection», which states that an environmental policy aimed at the rational use of natural resources, preservation of safe and harmless for humans and living nature environmental conditions. The Constitution of Ukraine sets out the requirements for the rational use of nature, the formation of an ecological culture, all of which are one of the priority areas of national education reform. The Law of Ukraine «On Education» (Article 57) emphasizes the need to educate children to care for the country's natural environment. Education of elements of environmentally appropriate behavior, development of a positive, emotional and valuable attitude to the environment are defined among the requirements for the content of preschool education in Article 23 of the Law of Ukraine «On Preschool Education». Therefore, educators face the task of forming ecological knowledge and nature-appropriate behavior in children, the ability to notice the beauty of nature, admire natural objects and phenomena, and feel the aesthetic beauty of nature. Beauty awakens the moral qualities of a person. As one of the means of forming environmental knowledge in older preschool children, the author of the article considers the ecological path. The essence of the ecological path and the importance of its use in the educational process of the preschool education institution for the formation of ecological knowledge in older preschool children are revealed. An

ecological path is an important component of an ecological development environment. Approximate topics of various forms of work on the ecological path are given.

Keywords: *ecological knowledge, ecological education, natural and ecological competence of older preschool children, ecological path, ecological development environment.*

Сьогодні Україна перебуває в стані екологічної кризи, яка спричинена масштабними негативними змінами навколишнього природного середовища, пов'язаними з практичною діяльністю людей та військовими подіями. Така ситуація потребує негайного усунення шкоди, заподіяної природі. Для цього необхідно озброїти людей екологічними знаннями, які потрібно починати формувати вже з дошкільного віку. У зв'язку з цим сьогодні відбувається реформування системи освіти. Базовим компонентом дошкільної освіти передбачено формування низки компетентностей, зокрема і природничо-екологічної, яка передбачає прояв у дошкільників інтересу й готовності до діяльності, що забезпечує пізнання природи і формування навичок природодоцільної поведінки [1].

Концептуальні засади досліджуваної проблеми ґрунтуються на ідеях та положеннях нормативних документів: Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [4], Конституції України, Закону України «Про освіту» (статті 57), Закону України «Про дошкільну освіту» (стаття 23).

Проблема формування екологічних знань у дошкільників була предметом дослідження низки педагогів (Г. Беленької, Н. Глухової, Н. Горобахи, Н. Лисенко, С. Ніколаєвої, З. Плохій, О. Половіної та інших) та психологів (С. Дерябо, Г. Пустовіта, В. Ясвіна). Психологами доведена можливість здійснення процесу формування екологічних знань відповідно до психофізичних можливостей. Педагоги шукають ефективні засоби їх формування. Науковці дійшли до висновків, що одним з ефективних засобів формування екологічних знань у дошкільників є екологічна стежина.

Із аналізу педагогічних досліджень встановлено, що ще Я. Коменський запропонував ознайомлювати дітей з навколишнім світом, наголошував на визначальній ролі природи в екологічному вихованні дошкільників. Сучасні педагоги Г. Беленька, З. Плохій, Н. Лисенко, Н. Кот та інші також відводять природі чільне місце у формуванні екологічних знань. У дослідженнях А. Венгера, З. Богуславської та інших доведена можливість старших дошкільників оволодівати простими узагальненнями, які вони можуть використовувати під час опрацювання набутого навчального та практичного досвіду щодо причин взаємодії і зв'язків між об'єктами природи.

Проблемі екологічного виховання присвячено низка праць таких науковців: Г. Беленької, Н. Глухової, С. Грінь, Н. Кот, Н. Лисенко, Г. Тарасенко, Н. Яришевої та інших.

Екологічні знання про довкілля дошкільники набувають під час екологічного виховання, отримують знання про живі та неживі об'єкти природи, а саме: природний рельєф (рослини, тварини, природні явища тощо); універсальні природні ресурси та фізичні явища, до яких віднесені повітря, вода, клімат, випромінювання, магнетизм тощо.

У тлумачному словнику М. Мусяєнко екологічні знання трактуються як результат пізнавальної діяльності людини, реакція суб'єкта пізнання на довкілля [9].

Способи формування екологічних знань у дітей дошкільного віку досліджували Г. Беленька, О. Борисова, Н. Лисенко, В. Любарова, Г. Тарасенко та інші. Так, Н. Лисенко відводить основну роль у цьому процесі спостереженням у природі [7], природничим подорожам; Г. Беленька – екологічним казкам, О. Борисова, О. Данченко – екологічній стежині [3], В. Любарова – куточку природи [8]. Н. Яришева дослідила проблему формування в дітей старшого дошкільного віку уявлень про довкілля та розробила методику ознайомлення дошкільників з природою. На її думку, найбільш ефективним способом у процесі пізнання природи є обстеження, під ним вона розуміє спеціально організоване сприймання предметів для подальшого використання його результатів у змістовній діяльності. Сприймання дозволяє утворити чіткі, зрозумілі уявлення дошкільників про навколишнє довкілля та загальні його властивості для подальшого їх використання в різних видах діяльності. Так, у процесі дослідження властивостей води, снігу, криги, вітру діти дослідницьким шляхом знаходять істотні властивості об'єкта.

Г. Циба пропонувала ознайомлювати дошкільників із суттєвими властивостями об'єктів неживої природи. Вона радить вихователям проводити з дітьми практичні дії, нескладні досліди, які ознайомлюють їх з деякими властивостями повітря: прозорістю, відсутністю кольору, має об'єм, пружне, стискається, переміщується. Дослідницька діяльність дозволяє дітям отримати знання про основні властивості неживої природи: про воду, пісок, каміння, землю, глину, повітря та метеорологічні явища: про сніг, дощ, іній, росу, туман, паморозь тощо [11].

Учені Г. Беленька, В. Гордієнко, Н. Кот, Н. Лисенко, Л. Мацук, З. Плохій зазначають, що під час ознайомлення дошкільників з об'єктами природи особливий акцент треба зробити на відмінності між новим досвідом і тим, який дитина вже має, тобто вона повинна навчитися зіставляти їх [5; 10].

Проблему формування екологічних знань під час діяльності на екологічній стежині досліджували О. Борисова, О. Чикало, В. Любарова [12]. Учені дійшли таких висновків: системні знання в дошкільників можуть бути сформовані в результаті вибудованої системи знань; системність знань про довкілля – важливий фактор розвитку особистості дошкільника; ієрархічну систему знань про довкілля можна створити для дошкільників у разі системного розкриття змісту наукових понять, які висвітлюють сутність природних явищ і встановлюють взаємозв'язки між ними. Діти засвоюють знання про довкілля в тому випадку, якщо вона відповідає потребам їх діяльності [3; 12].

Мета статті полягає в тому, щоб розкрити особливості екологічної стежини як засобу формування екологічних знань у дітей старшого дошкільного віку.

Для вирішення поставленої мети було використано комплекс взаємодоповнюваних методів, а саме: порівняльний аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури з проблеми дослідження; вивчення нормативних документів в освіті; аналіз базових понять.

Як було вказано вище, формування екологічних знань за допомогою екологічної стежини у своїх працях розглядали О. Борисова, О. Данченко, Н. Лисенко, В. Любарова та інші. На екологічних стежинах вони пропонували організовувати спостереження за птахами, рослинами рідного краю; ознайомлювати з рельєфом місцевості, збирати лікарські рослини, грати в ігри тощо.

З'ясуємо зміст поняття «екологічна стежина». У тлумачному словнику М. Мусієнка екологічна стежина тлумачиться як природний об'єкт зі спеціально прокладеним маршрутом для проведення екскурсій у природу [9]. Основна мета екологічної стежини – ознайомити дошкільників з об'єктами природи, дослідити зв'язки між окремими компонентами природи, визначити їх стан [3].

Екологічні стежини в Україні почали використовувати як пізнавально-рекреаційні. У зв'язку з тим, що екологічні стежини носять пізнавальний характер, у якому дошкільники поглиблюють екологічні знання про природне середовище, їх використання в наш час не втратило своєї актуальності [12].

У своєму дослідженні під екологічною стежиною будемо розуміти сукупність природних об'єктів, які розташовані в умовах свого існування й сприяють комплексної реалізації завдань екологічного виховання: набуттю уявлень про неповторність природи, розвитку емоційно-чуттєвої сфери старших дошкільників при взаємодії з об'єктами природного оточення, вихованню гуманних почуттів до рослининого та тваринного світу, відчуттю краси природи, формуванню навичок відповідального ставлення до навколишнього природного середовища [12].

Дослідницями О. Борисовою та О. Данченко були визначені різновиди екологічних стежин. Вони виділили стежину відпочинку, туристичну, навчальну [3]. О. Чикало та В. Любарова рекомендують у закладах дошкільної освіти прокласти екологічні стежини [12]: на території ЗДО; в природних або наближених до них умовах (приміському парку, сквері); у приміщенні ЗДО.

До основних критеріїв вибору маршруту О. Чикало відносить різноманітність об'єктів, які приваблюють дитину та доступні їй для спостереження. Такими об'єктами, на її думку, можуть слугувати різні види дикорослих і культурних рослин (дерева, кущі, трав'янисті рослини), мохи, гриби, які виростили на деревах; старі пеньки, мурашники, гнізда птахів, куточки лук, куточки лісу, клумби з квітами; окремі рослини, які цвітуть; невеличкі водойми або ставки, городи, джерельця тощо. Слід звертати увагу дошкільників і на наслідки негативного впливу людини на природне середовище: витопані ділянки, руйновані годівниці для птахів, засмічені водойми за межами території ЗДО [12].

О. Борисова визначила етапи створення екологічної стежини [3]:

1. Обстеження території ЗДО з метою виділення найбільш цікавих видових об'єктів.
2. Складання картосхеми стежини, нанесення на неї маршруту та всіх його об'єктів (у вигляді кружечків із цифрами або малюнків-символів). Картосхема маршруту для старших дошкільників складається із зрозумілих для них малюнків об'єктів, стрілочок, які вказують маршрут. Наприклад, у кружечку намалювати квітку, пташку або метелика і з'єднати їх лінією.
3. Вибір казкового персонажа, який буде давати дошкільникам завдання і запрошувати їх у гості. Персонаж обирається разом з дітьми.
4. Фотографування об'єктів і описування всіх зупинок за схемою (складання паспорту маршруту).
5. Виготовлення табличок з малюнками, підписами зупинок, природоохоронними знаками.
6. Складання рекомендації щодо використання об'єктів екологічної стежини в роботі з дітьми [3].

На екологічній стежині О. Данченко рекомендує створити такі зупинки: «Молода тополя», «Червона калина», «Домівка для дятла», «Домівка для мурашок», «Різнокольоровий квітник», «Лікарські рослини», «Ідальня для птахів», «Рідкісні рослини» тощо [3].

У приміщенні ЗДО на екологічній стежині дошкільники вивчають неживі й живі об'єкти природи. Стежина пролягає через куточок природи, екологічну кімнату, зимовий сад, фонтан, фітобар, лабораторію, композицію кімнатних рослин і сухоцвітів, мінігорода на вікнах, теплиці в приміщенні закладу дошкільної освіти, різні виставки (вироби із природного матеріалу, покидькового матеріалу, картин, казок тощо), музей природи. Кількість об'єктів і їх різноманітність на зупинках екологічної стежини залежить від можливостей еколого-розвивального середовища закладу дошкільної освіти.

О. Борисова висунула вимоги до екологічної стежини на місцевості. На її думку, маршрут повинний бути: безпечним; інформативним, спроможним задовольнити пізнавальні потреби дошкільнят; різноманітним, яскравим і колоритним; давати можливість здійснювати природоохоронну діяльність; не перетинати дуже вразливі природні об'єкти, які легко пошкоджуються і довго відновлюються; не проходити через місця зростання рідкісних видів рослин [3].

Маршрут екологічної стежини можна змінювати, додавати нові об'єкти для спостереження та досліджень.

Екологічні стежки можуть вирішити практично всі завдання екологічної освіти дітей дошкільного віку.

На екологічній стежині О. Чикало та В. Любарова пропонують проводити з дітьми спостереження, поєднані з цікавими розповідями, дослідницько-пошукову діяльність, екоігри, різноманітні види праці, природоохоронні акції («Посадимо деревце», «Розчистимо джерело», «Допоможемо пташці» тощо), що закладає основи екологічних знань, розвиває емоційно-чуттєву сферу особистості дошкільника, формує необхідні практичні уміння та навички [12].

Тематика цільових прогулянок на екологічних стежинах залежить від об'єкта вивчення. Наприклад, при вивченні сезонних змін темою прогулянки може бути «Про що нам співає весна», «Подорож в країну блакитних пролісків»; при ознайомленні дітей з символами України – «Мудра верба», «Червона калина»; з лікарськими рослинами – «Зелена аптека» тощо [12].

Основним методом роботи на екологічній стежині Н. Лисенко вважає спостереження. Їх зміст, тривалість і результативність залежать від рівня сформованості екологічних знань вихованців [7]. У розповідь вихователя, на її думку, необхідно включати художнє слово: загадки, вірші, прислів'я, народні прикмети, легенди про об'єкт спостереження. Наприклад, під час проведення спостережень за ластівками дітей запитують: «Як за допомогою ластівок можна визначити: буде дощ чи ні?», «Чому перед дощем ластівки низько літають?». Такі запитання стимулюють допитливість дітей, розвивають самостійність думки, спрямовують їх на пошук відповіді, усвідомлення зв'язків та залежностей між об'єктами природи. Крім того, проблемні ситуації навчають дітей обґрунтовувати свої судження, висловлювати припущення, підводять їх до самостійних висновків [7].

Ефективному формуванню екологічних знань у старших дошкільників сприяє і пошуково-дослідна робота, навчальні ситуації [10]. Мета пошуково-дослідницької діяльності в природному середовищі – формування в дітей уявлень про явища природи, з'ясування причини їх появи, встановлення взаємозв'язків між ними [10].

Під час проведення пошукової діяльності дошкільник взаємодіє з об'єктом природи, що викликає в нього інтерес, формує пізнавальну діяльність. У зв'язку з тим, що в дітей старшого дошкільного віку добре розвинута рухова та емоційна пам'ять, їм треба пропонувати ті види діяльності, які вони довго не забувають, наприклад: посадку дерев, підгодівлю птахів, спостереження за білочкою тощо.

На екологічній стежині доцільно організовувати трудову діяльність, яка сприяє збагаченню знань дошкільнят про природне середовище як цілісний організм, у якому взаємодіють повітря, вода, ґрунт, рослини, тварини, люди. Трудова діяльність, звичайно, організовується в формі трудових доручень чи колективної праці: прибирання території від сміття; полив квітів; розпушування землі; висаджування чи пересаджування рослин, збирання дарів природи: плодів, листя, корінців для виготовлення фіточаїв, настоїв, ягід для варення [6].

На екологічній стежині можна організувати ігрову діяльність. Екологічні ігри підвищують емоційний настрій дитини, сприяють становленню екологічно мотивованої діяльності, під час якої в дітей формуються екологічні знання. На екологічній стежині можна проводити такі ігри [5]:

– ігри-медитації, вони забезпечують формування емоційно-ціннісного ставлення до природи;

– дидактичні ігри та вправи підвищують пізнавальну активність дітей. Дошкільники грають з листям, насінням, квітами, фруктами, овочами у такі ігри: «Чарівна торбинка», «Вершки і корінці», «Чиї дітки на цій гілці». Ці ігри уточнюють, конкретизують і збагачують знання дітей про властивості і сенсорні ознаки об'єктів природи, формують вміння їх обстежувати;

– словесні ігри («Хто літає, бігає, стрибає», «У воді, повітрі, землі», «Потрібно – непотрібно») дозволяють закріпити знання про функції та дії певних об'єктів природи, узагальнити й систематизувати набуті знання дітей;

– рухливі ігри (діти наслідують звички тварин),

– будівельні ігри ознайомлюють дошкільників з властивостями піску, снігу, глини, дрібних камінчиків, тощо.

Отже, освітня діяльність, яку організовують на екологічній стежині, сприяє формуванню екологічних знань у дошкільників про живі й неживі об'єкти природи. Їх якість значною мірою залежить від вміло підібраних та ефективно використаних вихователем методів і форм роботи, вибору об'єктів (зупинок) на екологічній стежині.

Висновки. Таким чином, аналіз наукової та методичної літератури з проблеми формування екологічних знань у старших дошкільників підтвердив актуальність обраної теми, засвідчив інтерес науковців до цієї проблеми. Досліджувалися різні її аспекти: обґрунтовано шляхи оволодіння екологічними знаннями; схарактеризовані методи та засоби, які сприяють набуттю дошкільниками екологічних знань; визначені форми організації навчально-пізнавальної діяльності на екологічній стежині.

Наше дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. У перспективі передбачаємо розроблення системи роботи з організації різних видів діяльності на екологічній стежині та дослідження їх навчально-виховної й розвивальної ефективності.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція 2021 р. / під керівн. Т. Піроженко. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 25.04.22)

2. Беленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. Київ : Київський університет ім. Бориса Грінченка, 2016. 115 с.

3. Борисова О., Данченко О. Екологічною стежкою рідного міста. Методичні рекомендації. *Початкова освіта*. 2018. № 14. С. 39–43.

4. Верховна рада України. Закон України «Про дошкільну освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення 29.07.23).

5. Гордієнко В. І. Досвід екологічного виховання ДНЗ. *Бібліотека вихователя дитячого садка*. 2015. № 1–2. С. 18–24.

6. Корінна Г. О. Природа як засіб екологічного виховання дітей дошкільного віку. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2018. URL : <https://ped-journal.cdu.edu.ua/article/view/2113> (дата звернення 29.07.23).

7. Лисенко Н. Використання спостережень в роботі з екологічного виховання дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2017. № 25–26. С. 10–44.

8. Любарова В. Куточок природи в дитячому садку. Київ : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 112 с.
9. Мусяненко М. М. Екологія. Тлумачний словник. Київ : Либідь, 2004. 374 с.
10. Савицька Д. О. Формування основ екологічної культури в дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. 2021. URL : http://eprints.zu.edu.ua/32461/1/%D0%A1%D0%90%D0%92%D0%98%D0%A6%D0%AC%D0%9A%D0%90_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf (дата звернення 28.07.23)
11. Циба Г. В. Сучасні підходи до організації роботи з формування екологічної свідомості у дітей дошкільного віку. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Досвід роботи вихователів ЗДО: практичні розробки та теоретичні надбання»*. 20 листопада 2020 р. м. Житомир. URL : <https://genezum.org/library/suchasni-pidhody-do-organizacii-roboty-z-formuvannya-ekologichnoi-svidomosti-u-ditey-doshkilnogo-vidu> (дата звернення 20.07.23).
12. Чикало О., Любарова В. Мандрівка екологічними стежками м. Києва. *Дошкільне виховання*. 2017. № 43. С. 18–21.

References

1. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2021). *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity* [Basic Component of Preschool Education]. Nova redaktsiia 2021 r. / pid kerivn. T. Pirozhenko. Available at : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
2. Bieliienka, H. (2016). *Doshkilniatam pro svit pryrody: metodychnyi posibnyk dlia vykhovateliv ditei doshkilnogo viku* [Preschoolers about the natural world: a methodical guide for educators of preschool children]. Kyiv : Kyivskiy universytet im. Borysa Hrinchenka [in Ukrainian].
3. Borysova, O., Danchenko, O. (2018). *Ekolohichnoiu stezhkoiu ridnogo mista. Metodychni rekomendatsii* [Ecological path of the native city. Guidelines]. *Pochatkova osvita – Primary education*, 14, 39–43 [in Ukrainian].
4. Verkhovna rada Ukrainy (2001). *Zakon Ukrainy «Pro doshkilnu osvitu»* [Law of Ukraine «On Preschool Education»]. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> [in Ukrainian].
5. Hordiienko, V. (2015). *Dosvid ekolohichnoho vykhovannia DNZ* [The experience of environmental education of the DZ]. *Biblioteka vykhovatelya dytiachoho sadka – Kindergarten teacher's library*, 1–2, 18–24. [in Ukrainian].
6. Korinna, H. (2018). *Pryroda yak zasib ekolohichnoho vykhovannia ditei doshkilnogo viku* [Nature as a means of ecological education of preschool children]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnogo universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho*. Seria: «Pedahohichni nauky» – Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series: «Pedagogical Sciences». URL : <https://ped-journal.cdu.edu.ua/article/view/2113> [in Ukrainian].
7. Lysenko, N. (2017). *Vykorystannia sposterezhen v roboti z ekolohichnoho vykhovannia doshkilnykiv* [The use of observations in the work on environmental education of preschoolers]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, 25–26, 10–44. [in Ukrainian].
8. Liubarova, V. (2013). *Kutochok pryrody v dytiachomu sadku* [A corner of nature in a kindergarten]. Kyiv : Redaktsii hazet z doshkilnoi ta pochatkovoї osvity. [in Ukrainian].
9. Musiienko, M. (2004). *Ekolohiia. Tlumachnyi slovnyk* [Ecology. Dictionary]. Kyiv : Lybid. [in Ukrainian].
10. Savytska, D. (2021). *Formuvannia osnov ekolohichnoi kultury v ditei viku v umovakh zakladu doshkilnoi osvity* [Formation of the foundations of ecological culture in children of the age in the conditions of the preschool education institution]. URL :

<http://eprints.zu.edu.ua/32461/1/%D0%A1%D0%90%D0%92%D0%98%D0%A6%D0%AC%D0%9A%D0%90%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf> [in Ukrainian].

11. Tsyba, H. (2020). *Suchasni pidkhody do orhanizatsii roboty z formuvannia ekolohichnoi svidomosti u ditei doshkilnoho viku* [Modern approaches to the organization of work on the formation of environmental awareness among preschool children]. Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia «Dosvid roboty vykhovateliv ZDO: praktychni rozrobky ta teoretychni nadbannia» – All-Ukrainian scientific and practical conference «Work experience of preschool educators: practical developments and theoretical acquisitions» (20.11.2020, m. Zhytomyr). URL : <https://genezum.org/library/suchasni-pidhody-do-organizacii-roboty-z-formuvannya-ekolohichnoi-svidomosti-u-ditei-doshkilnogo-viku> [in Ukrainian].

12. Chykalo, O., Liubarova, V. (2017). *Mandrivka ekolohichnymy stezhkami m. Kyieva* [A journey along the ecological paths of Kyiv]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, 43, 18–21. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена проблемі формування екологічних знань у дітей старшого дошкільного віку. У сучасних умовах вона є важливою і актуальною, оскільки основи екологічної освіти закладаються ще в молодшому дошкільному віці, що впливає на формування особистості дитини. Авторка статті підкреслює актуальність проблеми, яка окреслена в таких державних документах, як Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». У ньому зазначено, що на території країни здійснюється екологічна політика, спрямована на раціональне використання природних ресурсів, збереження безпечних і нешкідливих для людини й живої природи умов навколишнього середовища. У Конституції України викладено вимоги до здійснення раціонального природокористування, формування екологічної культури. Усе це є одним з пріоритетних напрямів реформування національної освіти. У Законі України «Про освіту» (статті 57) підкреслюється необхідність виховання в дітей дбайливого ставлення до природного середовища країни. Виховання елементів природодоцільної поведінки, розвиток позитивного, емоційно-ціннісного ставлення до довкілля визначені серед вимог до змісту дошкільної освіти у статті 23 Закону України «Про дошкільну освіту». Тому перед вихователями постає завдання сформувати в дітей екологічні знання та природодоцільну поведінку, уміння помічати красу природи, захоплюватися природними об'єктами та явищами, відчувати естетичну красу природи. Краса пробуджує моральні якості особистості. Як один із засобів формування екологічних знань у дітей старшого дошкільного віку, авторка статті розглядає екологічну стежину. Розкрито сутність її та важливість використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти для формування екологічних знань у дітей старшого дошкільного віку. Екологічна стежина є важливим компонентом екологічного розвивального середовища. Наведено орієнтовну тематику різних форм проведення роботи на екологічній стежині.

Ключові слова: екологічні знання, екологічне виховання, природничо-екологічна компетентність дітей старшого дошкільного віку, екологічна стежина, екологічне розвивальне середовище.